

Информационното осигуряване в библиотеките - нови възможности

доц. д-р Силвия Станчева

УниБИТ

Резюме: Темата за информационното осигуряване в библиотеките не е нова, но несъмнено е важна за съвременното състояние и развитието на тези институции. Разгледани са основни аспекти и процеси, свързани с предизвикателствата и новите възможности за набавяне и предоставяне на информационни ресурси и услуги, релевантни на потребителските изисквания. Представени са различни насоки, в които изкуственият интелект би могъл да сътрудничи на библиотечните специалисти и да им спести време и усилия, за да се изявят в по-креативни и изявени дейности. Изкуственият интелект може да бъде изключително полезен инструмент за библиотекарите в многобройни аспекти на тяхната работа и професионално развитие. Посочени са някои от начините, по които може да помогне на библиотекарите да повишат своите умения.

Ключови думи: библиотеки, информационно осигуряване, изкуствен интелект, информационно обслужване, електронни ресурси

Информационното осигуряване в съвременните библиотеки е важен аспект, който обхваща различни дейности и методи, насочени към предоставяне на информация и ресурси на потребителите. Реализацията му е съвкупност от основни и много важни за развитието на институциите процеси.

Един от тях е доставянето на информация. Това се случва чрез разкриване на колекциите и фондовете. Библиотеките предлагат разнообразие от ресурси, включително книги, статии, електронни бази данни и цифрови медии.

Достъпът до електронни ресурси позволява на потребителите да получават информация дистанционно.

Информационната грамотност е друга важна сфера, помагаша за качествено информационно осигуряване и обслужване. Обикновено е съсредоточена в обучение на потребителите и служителите. Библиотеките организират курсове и уъркшопи по информационна грамотност, за да помогнат на потребителите да развият умения за търсене и оценка на информация. Библиотекарите предлагат индивидуални консултации на потребителите за помощ при търсене на информация и работа с информационни ресурси. Технологичните иновации от години намират своето място в българските библиотеки в някои основни направления, като:

- Дигитализация на ресурси: Библиотеките предприемат стъпки за дигитализиране на своите колекции, което позволява по-широк достъп до информация.
- Използване на ИТ решения: Системи за управление на библиотечен фонд (ILS), онлайн каталози и мобилни приложения подобряват достъпа до информация.

Участието на библиотеките в мрежи и партньорства също са важен аспект от информационното осигуряване. Библиотеките често си сътрудничат с университети, изследователски институти и други библиотеки за обмен на ресурси и информация. Участието им в национални и международни проекти улеснява обмена на данни и допринася за запълването на информационни и технологични ниши.

Услугите, насочени към потребителите, дават огромни възможности за развитието на информационното осигуряване. Библиотеките предоставят услуги за справка, където потребителите могат да задават въпроси и да получават информация по конкретни теми. Адаптирането към промените най-често се изразява в две основни посоки:

- Анализ на потребностите: Библиотеките редовно оценяват нуждите на своите потребители и адаптират колекциите и услугите, според променящите се условия.

- Интеграция на нови технологии: Библиотеките интегрират нови технологии и платформи, за да подобрят достъпа до информация и да привлекат повече потребители.

Изкуственият интелект (ИИ) е област в компютърните науки, която се занимава с разработването на системи и технологии, способни да извършват задачи, които обикновено изискват човешки интелект. Това включва обучение на машини да разпознават образи, обработват естествен език, вземат решения и решават проблеми.

Основните направления в ИИ включват:

- Машинно обучение - метод, при който компютрите се "обучават" да подобряват своето представяне на базата на данни, без да бъдат програмирани явно.
- Дълбоко учене - подмножество на машинното обучение, използващо невронни мрежи с множество слоеве, което позволява обработка на големи обеми данни и сложни задачи, като разпознаване на реч и изображения.
- Обработка на естествен език (Natural Language Processing - NLP) - технологии, които позволяват на компютрите да разбират, интерпретират и манипулират човешкия език.
- Компютърно зрение - технологии за анализ и интерпретация на визуална информация от света, например идентификация и класификация на обекти.

Изкуственият интелект (ИИ) предоставя много възможности за подобряване на информационното осигуряване на библиотеките. Ето някои от основните начини, по които ИИ помага:

1. Автоматизация на архивирането и каталога: ИИ може да автоматизира процесите на каталогизиране на нови книги и материали, като спестява време и усилия на библиотекарите.

2. Оптимизация на търсенето: Чрез използване на машинно обучение, библиотеките могат да предоставят по-добри търсачки, които разбират контекста на запитванията на потребителите и предлагат по-релевантни резултати.

3. Персонализирани препоръки: ИИ алгоритмите могат да анализират предпочитанията на потребителите и да предлагат на всеки индивидуални препоръки за книги и ресурси, базирани на техните предишни търсения и интереси.

4. Разпознаване на изображения и текст: Приложенията за оптично разпознаване на символи (OCR) и технологии за разпознаване на изображения могат да се използват за цифровизация на стари и недостъпни материали, което увеличава достъпа до информация.

5. Обработка на естествен език: Изкуственият интелект може да бъде използван за анализ на текст и извличане на информация, като позволява на библиотеките да предоставят автоматизирани услуги от типа на "въпроси и отговори".

6. Подобряване на анализа на данни: ИИ може да помага на библиотеките да анализират данни за използването на ресурси, което им позволява да вземат информирани решения относно покупките и услугите, които предлагат.

7. Потребителски услуги: Чатботовете, базирани на ИИ, могат да предоставят 24/7 помощ на посетителите на библиотеката, отговаряйки на често задавани въпроси и насочвайки потребителите към необходимата информация.

8. Обучение и ресурси: ИИ може да се използва за разработване на обучителни програми, които да помогнат на библиотекарите и потребителите да се ориентират по-добре в наличните ресурси и технологии.

Изкуственият интелект (ИИ) може да помогне за обслужването на потребителите в библиотеката по множество начини:

1. Чатботове и виртуални асистенти: ИИ може да бъде използван за разработване на чатботове, които да отговарят на често задавани въпроси, предоставят информация за библиотечните услуги, работното време и наличността на книги.

2. Персонализирани препоръки: Чрез анализ на предпочитанията и историята на заемане на книги, ИИ може да предлага персонализирани препоръки на читателите, които да им помогнат да открият нови заглавия.

3. Автоматизирано управление на каталога: ИИ технологии могат да помогнат за оптимизиране на процеса по категоризиране и каталогизиране на книгите, правейки информацията по-достъпна и организирана.

4. Анализ на данни за потребителите: Чрез анализ на данни, библиотеките могат да разберат по-добре нуждите и предпочитанията на читателите, което може да помогне в планирането на нови програми и услуги.

5. Подобряване на навигацията в библиотеката: ИИ приложения могат да служат за навигационни инструменти, които да помагат на потребителите да намерят желаните материали или ресурси бързо и лесно.

6. Обслужване на новини и събития: Чрез използване на ИИ, библиотеките могат да информират потребителите си за нови книги, специални събития или програми чрез персонализирани уведомления.

7. Адаптиране на услуги за хора с увреждания: ИИ може да разработи услуги, които да улеснят достъпа на хора с увреждания до библиотечните ресурси, например чрез преобразуване на текст в полезни формати.

8. Образователни инструменти: ИИ може да предложи интерактивни образователни платформи и инструменти, които да подпомогнат потребителите в обучението и усвояването на нови умения.

Изкуственият интелект може да бъде изключително полезен инструмент за библиотекарите в многобройни аспекти на тяхната работа и професионално развитие. Ето някои от начините, по които ИИ може да помогне на библиотекарите да повишат своите умения:

- Автоматизация на рутинни задачи: ИИ може да автоматизира редица рутинни задачи, като например обработка на запитвания, управление на каталози и класифициране на книги, което да освободи време на библиотекарите за по-сложни и креативни задачи.
- Селекция на ресурси: Библиотекарите могат да използват ИИ за анализ на потребителски интереси и предпочитания, което да им помогне да селектират и препоръчат книги и ресурси, които са актуални и търсени.
- Обучителни платформи: ИИ може да предоставя персонализирани обучителни материали и онлайн курсове, които да отговарят на индивидуалните нужди и цели на библиотекарите.

- Анализ на данни: Изкуственият интелект може да анализира данни за потребителското поведение в библиотеката, предоставяйки информация за това как да се подобри обслужването и предлагането на новини и мероприятия.
- Подпомагане на информационната грамотност: ИИ може да помогне на библиотекарите да разработят програми за обучение на потребителите по теми, свързани с информационната грамотност, което е от съществено значение в дигиталната ера.
- Комуникация: ИИ базираните чат-ботове и асистенти могат да помогнат на библиотекарите да отговарят на често задавани въпроси и да предоставят информация на посетителите по всяко време.
- Създаване на съдържание: ИИ инструментите могат да помогнат на библиотекарите в генерирането на статии, ревюта, препоръки и други текстове, което може да подобри тяхното писмено изразяване и творческите им умения.
- Съвместна работа: ИИ може да улесни сътрудничеството между библиотекарите, като предлага платформи за обмен на идеи, опит и ресурси.

Тези приложения не само ще подобрят обслужването на потребителите, но и ще оптимизират работата на библиотеката като цяло. С комбинирането на тези технологии, библиотеките могат да увеличат своята ефективност и да предоставят по-добро обслужване на своите потребители, като същевременно подобряват достъпа до информация.

ИИ намира приложения в много области, включително медицина, финанси, транспорт, образование и развлечения. С напредъка в технологиите, ИИ става все по-присъстващ в ежедневието, но същевременно повдига и важни етически и социални въпроси.

С помощта на ИИ библиотекарите могат не само да оптимизират своите текущи дейности, но и да развият нови умения, които да им помогнат в бързо променящия се информационен свят.

Използването на изкуствен интелект (ИИ) в библиотеките може да повлияе на ролята на библиотекарите, но не е вероятно да ги измести напълно. ИИ може да помогне в автоматизацията на определени задачи, като например обработка на данни, управление на каталози и извършване на търсения, което може да облекчи някои аспекти от работата на библиотекарите.

Въпреки това, библиотекарите вършат много важни функции, които изискват човешки опит и интеракция, като например предоставяне на персонализирана помощ на читателите, съветване в избора на литература и организиране на образователни програми. Човешкият аспект на работата, уменията да се разбере контекстът и нуждите на потребителите, както и способността за критично мислене и анализ, са неща, които ИИ не може да репликира напълно.

ИИ може да бъде полезен инструмент, който да подкрепя библиотекарите в тяхната работа, но не може напълно да замени човешкия фактор.

В заключение, информационното осигуряване в съвременните библиотеки е динамичен процес, който комбинира традиционни и нови методи за предоставяне на информация, и е от съществено значение за развитието на образованието и изследванията в съвременното общество.

Използвани източници

1. **Аврамова, Мария.** Електронната библиотека – средство за интегриране на ресурси. Референтен модел на електронна библиотека – DELOS DLRM. // *Библиотеката – протекции във времето – практики, комуникация, ефективност*. Сб. докл. от конференция. Шумен: РБ Стоян Чилингаров, 2017, 53-66 с.
2. **Библиотеките в дигиталната епоха:** Сборник с доклади от XXX Национална конференция на ББИА. - София: Българ. библиотечно-информ. асоц., 2021, 155 с.
3. **Достъп и възможности за всички.** Как библиотеките допринасят за изпълнението на Програма 2030 на Организацията на обединените нации, 2021 - <https://repository.ifla.org/items/c5a7d4d2-5115-4109-bd6f-f3e6994b9d2b>
4. **Козарева, Боряна.** Комуникацията „потребител-информация“ в библиотеките като модел на поведение: традиции и нови проявления. // *Реторика и комуникации*, бр.56, юли 2023
5. **Койчева, Диляна.** Какво е изкуствен интелект и как да го използваме, 2024 - <https://advanceacademy.bg/blog/kakvo-e-izkustven-intelekt-i-kak-da-go-izpolzvame>
6. **Сотирова, К. Иванова, К. Добрева, М.** Информационната грамотност в областта на цифровите библиотеки: проблеми и предизвикателства. // *Национална конференция „Образование и информационно общество“*. 25-34 с.

Information provision in libraries - new opportunities
Assoc. Prof. Doctor Silvia Stancheva
ULSIT

Abstract: The topic of information provision in libraries is not new, but it is undoubtedly important for the current state and development of these institutions. Main aspects and processes related to the challenges and new opportunities for procuring and providing information resources and services relevant to user requirements are examined. Various directions are presented in which artificial intelligence could assist librarians and save them time and effort to perform more creative and prominent activities. Artificial intelligence can be an extremely useful tool for librarians in numerous aspects of their work and professional development. Here are some of the ways it can help librarians improve their skills.

Keywords: libraries, information provision, artificial intelligence, information service, electronic resources